SECTION: BOTANY AND FORESTRY

ДОСЛІДЖЕННЯ ШКІДНИКІВ ХВОЙНИХ ЛІСІВ

Осьмачко Олена Миколаївна
к. с.-г. н., доцент
Кафедра садово-паркового господарства
lenaosmachko1978@ukr.net
Сумський національний аграрний університет, Україна

Вступ. Провідні вчені стверджують про масове всихання лісів у Польщі, Німеччині, Австрії, Україні, Білорусії, Чехії, Угорщині, Словаччині, Румунії, Італії, навіть скандинавських країнах, а також на американському континенті. З 2014 року спостерігалися стрімкі зміни клімату, температура підіймалася до аномально високого рівня та значно знизився рівень ґрунтових вод. Все це призвело до ослаблення лісових масивів, в наслідок чого почав спостерігатися стрімкий розвиток стовбурових шкідників, найнебезпечніші з яких жуки родини короїди. Вони суттєво погіршують стан деревини та переносять спори офіостомових грибів, внаслідок чого деревина втрачає якість [1].

Останнім часом спостерігається тенденція до всихання сосни в Україні. Близько 30 відсотків площі лісового фонду, вкритої сосною, перебуває в стані всихання. Це стосується переважно Полісся та Лісостепу. Це є серйозною проблемою, яка має не тільки екологічні, а й економічні наслідки. Тому розробка стратегії уповільнення процесу всихання та пом'якшення його негативних наслідків є важливим завданням не тільки лісової галузі, а й загальнодержавним [2].

Мета роботи. Було дослідити матеріали українських та зарубіжних науковців стосовно видового складу та розповсюдженості стовбурових шкідників.

Матеріалом для досліджень. Слугували наукові праці вчених УкрНДІ лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького, Університету Григорія Сковороди, Житомирського національного агроекологічного університету та провідних вчених Італії, Алжиру, США.

Результати та обговорення.

Трускавецька І.Я. вивчала шкідників лісу на території Бучацького лісництва Черкаської області. Вона аналізувала чисельність комах-шкідників упродовж 2018-2019 років. У результаті дослідження було виявлено чотири види короїдів родини Curculionidae підродини Scolytinae: Blastophagus piniperda і Blastophagus minor, Ips acuminatus і Ips sexdentatus [3].

За індексом чисельності стовбурових шкідників хвойних порід домінував верхівковий короїд (ІД – 22,2%), з дещо меншою чисельністю зустрічалися шестизубчасті короїди (ІД – 14,4%), малочисельними були великий сосновий лубоїд (ІД – 4,4%) та малий сосновий лубоїд (ІД – 2,6%).

У 2014-2015 роках Андреєва О. Ю. провела дослідження у насадженнях сосни звичайної ДП "Житомирське ЛГ" Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства. Які складалися з лісопатологічних обстежень і аналізу модельних дерев. У результаті дослідження було встановлено, які шкідники пошкоджують стовбури сосен, і чи є синява в деревині навколо їхніх ходів [4].

На зрубаних деревах були виявлені чорний сосновий вусач і чотири види короїдів: великий сосновий лубоїд, малий сосновий лубоїд, верхівковий короїд і шестизубчастий короїд. Златки на зрубаних деревах не зустрічалися. Заселеність відрізків стовбурів з товстою, перехідною або тонкою корою залежала від виду комах. Розподіл стовбурових комах у Бучацькому лісництві та ДП «Житомирське ЛГ» представлений у таблиці 1 [4].

Таблиця 1. Поширення стовбурових комах у насадженнях України.

Вид	Бучацьке лісництво		ДП «Житомирське ЛГ»	
	Район поселення	Індекс поширення (ІП)%	Район поселення	Індекс поширення (ІП)%
Blastophagus piniperda (Лубоїд сосновий великий)	Груба кора	52	Груба кора	73
Blastophagus minor Hart (Лубоїд сосновий малий)	Тонка кора	36	Тонка кора	51
			Перехідна кора	44
Ips acuminatus (Верхівковий короїд)	Груба кора	68	Тонка кора	74
Ips sexdentatus Шестизубчастий короїд	Тонка кора	56	Груба кора	94
Monochamus galloprovincialis Чорний сосновий вусач	-	-	Перехідна кора	48
			Груба кора	39

Порівнючи дані розповсюдженості стовбурових шкідників стало зрозуміло, що на території Бучацького лісівництва найбільш розповсюдженими був верхівковий короїд (ІП – 68%), друге місце посів Шестизубчастий короїд (ІП – 56%) і лубоїд сосновий великий (ІП – 52%), а в найменшій кількості зустрічається лубоїд сосновий малий (ІП – 36%).

Згідно даних ДП "Житомирське ЛГ" найбільший індекс поширення мав шестизубчастий короїд (ІП – 94%), друге місце у верхівкового короїда (ІП – 74%) і у лубоїда соснового великого (ІП – 73 %). Найменші значення індексу поширення мали лубоїд сосновий малий (ІП тонка кора – 51%, перехідна кора – 44 %) та чорний сосновий вусач (ІП перехідна кора – 48%, груба кора – 39%).

Соколова І. М. вивчала найбільш небезпечні види стовбурових комах у соснових насадженнях Придонецьких борів лісогосподарських підприємств Луганської (ДП «Станично-Луганське ДЛМГ») та Харківської областей (Данилівський дослідний ДЛГ УкрНДІЛГА, ДП «Зміївське ЛГ», ДП

«Балаклійське ЛГ», ДП «Ізюмське ЛГ»). Було виявлено 10 видів стовбурових комах-шкідників. Довгоносик великий сосновий і коренежил малий були найбільш поширені. Коренежил чорний і коренежил український були на другому місці за поширенням. Трапляється зрідка – лубоїд волохатий, ковалик облямований, клоп сосновий. Трапляється поодиноко: смолюх крапковий, довгоносик синій сосновий, вусач сосновий верхівковий [5].

Висновки. У статі опрацьовано і узагальнено наукові здобутки вчених УкрНДІ лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького, Університету Григорія Сковороди, Житомирського національного агроекологічного університету. Порівнювались дані розповсюдженості стовбурових шкідників Бучацького лісництва і ДП «Житомирське ЛГ». Було виявлено, що на території Бучацького лісівництва найбільш розповсюдженим був верхівковий короїд (ІП – 68%), а у ДП «Житомирське ЛГ» найбільший індекс поширення мав шестизубчастий короїд (ІП – 94%). В найменшій кількості зустрічався лубоїд сосновий малий (ІП – 36%) в Бучацькому лісівництві, а у ДП «Житомирське ЛГ» найменші значення індексу поширення мали лубоїд сосновий малий (ІП тонка кора – 51%, перехідна кора – 44 %) та чорний сосновий вусач (ІП перехідна кора – 48%, груба кора – 39%).

Також були опрацьовані результати досліджень Соколової І. М., які виконано в лісогосподарських підприємствах Луганської та Харківської областей. Науковцем було виявлено 10 видів стовбурових комах-шкідників. Найбільшого поширення набули довгоносик великий сосновий і коренежил малий.

Список використаних джерел

1. Гопкало В. Науковці на міжнародному рівні обговорюють проблему всихання сосни. Газета «Природа і суспільство». https://sumylis.gov.ua/naukovtsi-na-mizhnarodnomu-rivni-obgovoryuyut-problemu-vsikhannya-sosni/
2. Деревинник. Всихання соснових насаджень. Причини та наслідки. https://derevynnyk.com/vsyhannya-sosnovyh-nasadzhen-prychyny-ta-naslidky/
3. Truskavetska, I.Ia. Osoblyvosti biolohii ta shkidlyvist zhukiv rodyny koroidy (Ipidae) u lisovykh ekosystemakh Buchatskoho lisnytstva Cherkaskoi oblasti. (2020). [Peculiarities of biology and harmfulness of beetles of the (Ipidae) family in forest ecosystems of the Buchachi forestry of Cherkasy region]. Kiev. Ekolohichni nauky [in Ukrainian].
4. Andreieva, O.Yu., Vyshnevskyi, A.V., Boliukh, S.V. (2019). Dynamika populiatsii koroidiv u sosnovykh lisakh Zhytomyrskoi oblasti [Population dynamics of bark beetles in the pine forests of Zhytomyr region]. Lviv. Scientific Bulletin of UNFU
5. Sokolova, I.M. (2014). Vydovyi sklad, poshyrenist i shkidlyvist stovburovykh komakh nezimknenykh kultur sosny zvychainoi u prydonetskykh borakh [Species composition, spread and injuriousness of stem insects in unclosed Scots pine plantations in near-Donets bors]. Kharkiv. The Bulletin of Kharkiv National Agrarian University. Series «Phytopathology and Entomology» [in Ukrainian].